

Mircea GHIȚULESCU

Casablanca

Teatru studențesc

Casablanca nu mai este o legendă cinematografică decât pentru străini. În realitate este un mare oraș, cu o populație de două ori mai mare decât a Bucureștiului, port important pe coasta de nord-vest a Africii, și centru comercial cu aer de metropolă cumpătată. *Café de France* din celebrul film al lui Michael Curtiz, cu Ingrid Bergman și Humphrey Bogart nu mai există, dacă a existat vreodată. Pe locul ei s-a construit un modern hotel *Hyat*, care a conservat, la parter, barul legendar în reconstituire fidelă. Doar turiștii sunt mereu în căutarea legendei, indigenii își văd de treburile lor, ca și când filmul n-ar exista, dar răspund comprehensiv când ceri detalii care să-ți satisfacă setea mediocră de realism. Pentru că nu avem nevoie numai de legende, ci și de realitatea din care s-au născut, pe care s-o pipăim cu degetele și să ne scriem numele pe ea ca orice turist care se respectă. Orașul este într-adevăr legendar, dar nu datorită celebrului film, ci vitezei cu care mica așezare cu numele Anfa din anii 1900 a devenit, în mai puțin de o sută de ani, marele oraș *Casa*, cum prescurtează marocanii. În locul unui festival cinematografic care să omagieze legenda, intelectualii orașului (Facultatea de Litere și Științe Umaniste a Universității „Ben M'sik” din Casablanca și Universitatea „Hassan al II-lea” din Mohamedia, un orașel aflat la treizeci de kilometri) se încapățânează să construiască în fiecare an **Festivalul Internațional de Teatru Universitar** (FITUC), ajuns la a XVII-a ediție (2–10 septembrie). Este prezentă și România cu un spectacol de teatru-dans, în tradiția Pina Bausch, după *Trei surori* de Cehov, pregătit de Uray Peter (*Paleur magnifique*, Casa de cultură a studenților din Cluj-Napoca) și, *hors concours*, *Doi pe o bancă* de Aleksandr Ghelman, în regia lui Zoltan Shapira din Suedia (Teatrul „Elvira Godeanu”, Târgu Jiu) între echipe de variate calibre, cel mai adesea decalibrate, din Africa și Europa: Maroc, Tunisia, Portugalia, Spania, Slovenia, Olanda, Suedia. E necesară multă indulgență: cele mai multe sunt grupuri de studenți care s-au hotărât să facă teatru de capul lor, fără o îndrumare profesionistă. Pentru francofoni, Marocul oferă marele confort de a te înțelege cu toată lumea. Majoritatea marocanilor vorbesc bine franceza pe care o folosesc, uneori, în conversația dintre ei în locul limbii arabe marocane, probabil pentru a delimita noțiunile mai confuze. Cu cele cinci rugăciuni ale Muezinului – dintre care una, „criminală”, între patru și cinci dimineata, litanii ascendente care îți dau fiori pe notele de sus – te obișnuiești după primele trei zile. Confortul crește pe măsură ce descoperi prezențe românești, unde altundeva decât la bazarul Medina Veche unde se întâlnește toată lumea cu toată lumea. O marochinărie se numește „La Costică și Vasile”. Negustorul ne spune că are mulți clienți români printre „vaporeni”, diplomați și turiști. Pe străzile din Casablanca nu este o surpriză să vezi o *Dacie Solenza* sau *Logan*, iar pe autostradă câteva stații de benzină Petrom. Cine s-o fi îmbogățit din această afacere? Regizorul Messaoud Bouncine din Rabat, membru al juriului, cu un doctorat în teatrologie obținut la Universitatea Națională de Teatru și Film din București, ridică la maximum confortul de a fi la Casablanca pentru că vorbește bine românește. El ne revelează faptul că limba arabă are tot atâtea dialecte câte

țări arabe există, așa cum limbile romanice au derivat din limba latină. Are preocupări de etimologie, poate de pe vremea când învăța românește la București, și ne pune la dispoziție o listă lungă de cuvinte românești care vin din arabă între care **cizmă**, **hal** (din expresia „în ce hal ai ajuns!”) și multe altele, primite, probabil, prin filieră turcă. Anissa Derrazi, președinta juriului, profesoară și traducătoare de teatru, are o franceză remarcabilă. A stat treisprezece ani la Paris, a studiat cu Georges Banu, despre care vorbește cu entuziasm, și se gândește să traducă în arabă o piesă de Matei Vișniec, pe care îl admiră pentru că sună foarte bine în limba franceză. „Dar în românește?” – ne întreabă. „Cred că Matei Vișniec sună bine în orice limbă, acesta este însuși secretul lui”, găsim noi răspunsul convenabil. În Maroc, problema teatrului rămâne controversată. Se pare că regele Hassan II a interzis teatrul care i se părea subversiv. După o altă versiune, a tăiat subvențiile din cauza lăcomiei oamenilor de teatru din generația vârstnică. Coloniștii francezi au lăsat, ca și în Vietnam, baza materială necesară unei culturi teatrale, dar, de exemplu, vechiul teatru din Casablanca a fost demolat. Dar, de vreme ce FITUC a ajuns la a XVII-a ediție, trebuie să presupunem că există în Maroc forțe culturale care militează pentru un teatru național competitiv. Există frumoase clădiri destinate teatrului, dar nu și trupe permanente. Recordul este ținut de Mohomedia, orașul în care s-a construit o superbă clădire, cu toate dotările posibile, inclusiv tehnica de scenă, care nu a fost încă inaugurată fiind foarte rar folosită. Oricum, lucrurile sunt în plin proces de schimbare. Partea bună este că s-au introdus ore de teatru în învățământul universitar, astfel că am urmărit viitori medici sau juriști jucând pe scena mică a teatrului înainte de a juca pe scena mare a vieții. Ca pretutindeni, teatrul studentesc încearcă „să descopere roata” și această strădanie se află, dintotdeauna și pentru totdeauna, între sublim și ridicol. Că lucrurile se află la început de tot îți dai seama după caracterul pronunțat militant al acestor spectacole, cu mesajul la vedere asemenea unei lecții pentru școlari, după abuzul de ilustrație muzicală care înăbușă orice inspirație actoricească și după frecvența corurilor de voci care psalmodiază replicile cu și fără rost. Dar maladia cea mai gravă a teatrului de amatori rămâne, pretutindeni, tendința de a imita profesioniștii. Este ceva ca în teatrul școlar de la noi când fetele (care au prin firea lor o atracție mai mare pentru scenă, derivată din instinctul natural de a se expune), îndrumate de profesoara de română își pun barbă și mustăți ca să joace personajele din *O scrisoare pierdută*. Este cazul studenților tunisieni grupați sub denumirea Théâtre Al Amalain care au jucat o adaptare după *Doamna Ministru* de Branislav Nușici. Regizorul Khlid Chenan a mers atât de departe cu travestiurile anapoda, încât actorii deveneau caricaturile propriilor costume, ceea ce căpăta aparența de stil naiv. O impresie puternică și rezultate neașteptat de bune au lăsat cele trei trupe din Maroc care au încercat „să inventeze roata” pe texte de Shakespeare. Regizorul Abdelfattah Sarsar a lucrat cu studenții de la Facultatea de litere a Universității „Ben M'Sic” din Casablanca, o adaptare după *Macbeth* cu foarte puțin text, dar a creat o atmosferă plină de mister și violență. Glumind cu profesorul și dramaturgul algerian Mohamed Ali Chicha, de la Universitatea din Biskra (și el membru al juriului), spuneam că, pentru marocani, cel mai potrivit text shakespearian ar fi *Maurul din Veneția*. Nu a trecut decât o zi și am văzut un *Othello* foarte rezonabil, interpretat de studenții de la Facultatea de Științe Juridice din Mohomedia (regia: Rida Ben Azouz). Surpriza shakespeariană cea mai plăcută a venit din partea echipei de teatru a Facultății de Științe „Ain Chok” din Casablanca. Regizorul Abdelmajid Makhoukh a alcătuit un

colaj de texte shakespeareiene (*Diwan El Ghabria*) pe tema regalității efemere, având ca element de legătură pe Richard al III-lea. Un spectacol ritual foarte îngrijit, solemn și tragic, în care studentul Hadad Hayat (*Richard*) a probat o certă vocație pentru teatru. Beneficiind de un decor magic (totemuri și măști rudimentare, făclii de cavernă) dar, mai ales, complet și relevant în comparație cu improvizațiile scenografice din celelalte spectacole, *Diwan Al Ghabria* a obținut Marele Premiu. Un premiu obținut la mare concurență cu *Contre-pitre* sau *Intrarea clovnilor*, un foarte frumos text scris de Helene Parmelin (asemănător în oarecare măsură cu *Angajare de clovn* de Matei Vișniec) și jucat cu umor și gravitate de Tina Hribar (Premiul pentru interpretare feminină) și Miha Pohar de la Universitatea din Ljubljana (Slovenia). Un spectacol de o veselie suspectă și amenințătoare despre *omul clovn*. În acest context, Teatrul „Elvira Godeanu” din Târgu Jiu, cu spectacolul *Doi pe o bancă* de Aleksandr Ghelman în regia lui Zoltan Schapira, (regizor român din Suedia, mereu mai prezent pe scenele noastre) a obținut în unanimitate Premiul de onoare al FITUC. Publicul și oamenii de teatru marocani și străini care l-au vizionat au urmărit cu multă atenție această poveste de dragoste dintre un mincinos romantic (jucat cu aplomb de Marian Negrescu) și o femeie nu mai puțin romantică ce abia așteaptă să fie mințită, rol în care se distinge prin fragilitate Rodica Adriana Gugu. Zoltan Schapira a introdus acest bărbat, care obișnuiește să uite femeile pe care le iubește, într-un purgatoriu din care va ajunge fie în rai, fie în iad. Spectatorii au apreciat armonia interpretării, iar un domn în vârstă a declarat la ieșire că nu a mai văzut de mult „teatru adevărat” la Casablanca. Se referea, desigur, la acea manieră pierdută în „teatrul modern” de a da expresivitate unui text. Studenții din Cluj-Napoca au reinventat acel teatru al surdomuților, care este teatrul-dans. *Paleur magnifique* (Premiul pentru coregrafie) reduce piesa lui Cehov la o suită de mișcări convulsive, fracturate și lupte corp la corp. Problema este dacă preferi un Cehov cu text sau te mulțumești doar cu subiectul piesei povestit prin pantomimă coregrafică. Meridionali, marocanii sunt înnebuniți după muzică și zgomot, atât pe scenă cât și în viața de toate zilele. O bună parte dintre spectacolele studențești au fost cântate și strigate, iar mesele de prânz și cină au fost coșmare sonore pentru cei care nu foloseau tăblia mesei pe post de compartiment de percuție al unei orchestre de *hard rock*. Publicul spectacolelor de seară – adolescenți care se aflau, poate, pentru prima dată la teatru – aștepta scenele de întuneric ca să se defuleze strigând și fluierând, aplaudând anapoda și răzând fără rost. „Faptul că îi deranjează pe actori, îi excită”, observă judicios Anissa Derrazzi. Pentru că nu ne-am debarasat încă de „complexul Dinicu Golescu”, extaziat de călătoriile sale în Occidentul apropiat, ne dăm seama că oricât ar părea de ciudat, Marocul a ajuns înaintea noastră în ... Europa. Stau mărturie autostrăzile și urbanismul îngrijit al mediului. De ce nu sunt bogați toți marocanii (sunt în Casablanca, asemenea Bucureștiului de tranziție, zone rezidențiale cu vile de lux pe străduțe de vis cu palmieri și portocali) rămâne o enigmă. În 1956, ei s-au mutat din colonialism în dictatură regală. Ilustrul Hassan al II-lea, a lăsat urmele unei dictaturi de tip marquesian. El a construit la Casablanca, pe malul Atlanticului, cea mai mare moschee din lumea musulmană care îi poartă numele, probabil pentru că el era unul dintre infinitele chipuri ale lui Allah. O construcție gigantică, un sfert pe uscat și restul pe apă, în care încap 2000 de credincioși. Colonialismul, dictatura și sărăcia determină atitudini de stângă. Simți că marocanii de rând visează redistribuirea bogăției și îi urăsc pe învârtiții care trăiesc în palatele somptuoase ascunse în grădini tropicale.

„Iată casele burghezilor“ scrâșnește o doamnă nonconformistă din lumea artistică. Poartă spre Lumea Nouă cu o plajă de sute de kilometri la Atlantic și alte sute la Mediterana, Maroc putea fi un paradis turistic. Este adevărat, Jean-Paul Belmondo și-a construit cândva o vilă la Marrakesh, poate sunt de aflat și alte detalii, dar litoralul marocan nu a devenit un loc de vacanță monden și exclusivist. Poate fi de vină și o anumită gamă, nu foarte largă, de restricții islamice care nu se potrivesc cu o vacanță americană. Comunicativi și săritori la nevoie (un vânzător își părăsește prăvălia și ne conduce până la intersecție, ca să înțelegem mai bine unde se află hotelul Al Mounia), marocanii devin alți oameni când se dezlipesc de pământul țării. Avionul care ne transportă la Milano este ocupat în cea mai mare parte de femei marocane cu doi trei copii în jurul lor și altul la sân. Privirile lor sunt, în același timp, hărțuite și vindicative: mame care își apără puii. Nu mai sunt marocanii pe care i-am cunoscut la Casablanca. Au devenit emigranți în clipa când au pășit în avion.

Elena Maria ȘORBAN

Madeira

ȘOCUL TE(HN)OLOGIC și alte impresii

Viața teatrală a insulei Madeira (teritoriu autonom al Portugaliei, la 800 km SV de Europa) este, din perspectiva actualei stagiuni, destul de dinamică. Ce am văzut poate fi pus sub semnul *Parodiei*. *Rometa și Juliu* (v-ați speriat citind titlul?) este exact ceea ce pare: o ineptie. Oare copiii, cărora le este destinată producția companiei Teatro Experimental de Funchal (TEF), vor ajunge să fie curioși să cunoască originalul, pornind de la aceasta versiune? Greu de sperat... De distrat, s-au distrat copios, alături de eroii care jucau beyblade și escaladau balcoane în drum spre *happy end*.

Flautul fermecat de Mozart, spectacol pentru copii, realizat de instituția numită Cabinetul Coordonator pentru Educația Artistică – impresii mixte. Tăieturi explicabile, dar și un adaos greu de acceptat. Proza piesei mozartiene *Directorul de teatru* – cu intenția de a implica publicul în ideea unei anume „let's make an opera” – totuși nu s-a integrat firesc. Și niciodată nu mi-aș fi imaginat o operă de Mozart cântată cu microfoane...

Tot cu microfoane, însă mai plauzibil, *Candide* – musical de Leonard Bernstein, după Voltaire. O partitură suculent neoclasică a spiritualului dirijor american. MADS – Madeira Amateur Dramatic Society – a oferit cea mai profesionistă producție pe care am văzut-o pe insulă, în regia lui Ray Jeffery, în colaborare cu Orchestra Clasică Madeira, dirijor Rui Massena.

Despre spectacolele muzicale menționate vom mai auzi, fiindcă se vor relua în stagiunile următoare, pregătind de pe acum, semicentenarul capitalei madeireze, Funchal (1508–2008).

Cea mai puternică impresie mi-a făcut-o însă piesa de teatru *Șocul te(hn)ologic*, cu Compania de teatro Madeira (sigla: COM.TEMA). Textul spumos